

Riigikogu väliskomisjoni istungi protokoll nr 199

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 08. juuni 2026

Algus 11.19, lõpp 13.03

Juhataja: Marko Mihkelson (esimees)

Protokollija: Kristiina Reinfeldt (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Eerik-Niiles Kross, Henn Põlluaas, Luisa Värk

Komisjoni ametnikud: Birgit Keerd-Leppik (nõunik-sekretariaadijuhataja), Ivar Mölder (nõunik)

Puudusid: Mart Helme, Ester Karuse, Juku-Kalle Raid ja Urmas Reinsalu

Kutsutud: Välisministeeriumi kantsler Jonatan Vseviov ja suursaadikukandidaadid (2. päevakorrapunkt); Välisministeeriumi Aasia, Vaikse ookeani piirkonna, Lähis-Ida ja Aafrika osakonna peadirektor Kristi Karelsohn ning juriidilise osakonna rahvusvahelise õiguse büroo direktor René Värk (3. päevakorrapunkt); Uuringut läbiviiva Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna õiguse instituudi esindaja Holger Mölder (4. päevakorrapunkt); väliskomisjoni praktikant Adrian Mõttus

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Eesti Vabariigi erakorralise ja täievolilise suursaadiku kandidaadid
3. Kollektiivne pöördumine "Eesti kohustus ennetada genotsiidi Gazas" (1-6/26-36/1)
4. Väliskomisjoni tellitud uuringu „Väikeriikide huvide kaitse muutuvus rahvusvahelises korras: Eesti valikud pärast senise maailmakorra muutumist“ vaheraporti esitlus
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Väliskomisjoni nädala (08.06-14.06.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäeval, 8. juuni 2026 kell 11.15

1. Väliskomisjoni nädala töökava kinnitamine
2. Eesti Vabariigi erakorralise ja täievolilise suursaadiku kandidaadid
3. Kollektiivne pöördumine "Eesti kohustus ennetada genotsiidi Gazas" (1-6/26-36/1)
4. Väliskomisjoni tellitud uuringu „Väikeriikide huvide kaitse muutuvus rahvusvahelises korras: Eesti valikud pärast senise maailmakorra muutumist“ vaheraporti esitlus
5. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung reedel, 12. juuni 2026 kell 8.30 (videosild)

1. Eesti seisukohad 15. juunil 2026 toimuval Euroopa Liidu välisasjade nõukogu istungil
2. Info ja muud küsimused

Visiidid:

- 1.-12. juunil 2026 toimub väliskomisjoni töövisiit Narva ja Kagu-Eestisse

Kohtumised:

Esmaspäeval, 8. juunil 2026 kell 14.00 toimub Eesti ja Türgi väliskomisjonide kohtumine

8-9. juunil 2026 toimub Eesti, Läti, Leedu ja Türgi väliskomisjonide kohtumine

Kolmapäeval, 10. juunil 2026 kell 11.00 kohtub väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson

Ukraina diplomaatidega, kes osalevad ESTDEV-i projekti raames ja Eesti Diplomaatide Kooli korraldataval õppereisil

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Luisa Värk).

2. Eesti Vabariigi erakorralise ja täievolilise suursaadiku kandidaadid

2.1. Eesti Vabariigi suursaadik Ukrainas

Jonatan Vsevirov tutvustas suursaadikut ja põhjendas tema sobivust antud ametikohale.

Tiina Intelmann rõhutas vajadust konsolideerida rahvusvahelist toetust Ukrainale, tuues esile ka NB8 koostöö olulisuse Eesti eesistumise raames. Ta märkis, et Euroopa Liiduga liitumiseks valmistumisel on oluline selgus Ukraina seadusandlikus raamistikus, et toetada Eesti ettevõtete, sealhulgas kaitsetööstuse investeeringuid. T. Intelmann tõi esile, et Eesti on panustanud Ukraina ülesehitamisse juba sõja ajal ning on suutnud kaasata ka teiste riikide vahendeid, mis loob eeldused osalemiseks laiemas taastamisprotsessis. Samuti käsitles ta kriminaalvastutuse teemat, rõhutades tõendusmaterjali kogumise olulisust ning vajadust jätkata rahvusvaheliste mehhanismide sh Rahvusvahelise Kriminaalkohtu toetamist. Ta lisas, et Eesti ja Euroopa Liidu suhted Ukrainaga ei ole probleemideta ning tuleb valmistuda nõudlikeks läbirääkimisteks. Ukraina ootused Euroopa Liidu suhtes on kõrged, kuid liitumise eeltingimused peavad olema täidetud.

Marko Mihkelson küsis, milline peaks olema Eesti vaates Ukraina tulevik ning kuidas seostub Ukraina Eesti julgeoleku ja välispoliitiliste huvidega.

Tiina Intelmann märkis, et Eesti soov on näha Ukrainat Euroopa Liidu ja täieõigusliku partnerina, kes panustab Euroopa julgeolekusse.

Marko Mihkelson küsis, milline on Eesti ja Ukraina vaheliste kahepoolsete suhete seis, sealhulgas kaitsealase koostöö ja julgeolekugarantiide kontekstis. Samuti palus ta selgitada, kuidas võiks Ukraina kogemus, sealhulgas droonivõimekuse areng, toetada Eesti julgeolekut.

Tiina Intelmann märkis, et Eesti ja Ukraina vahel toimub juba ulatuslik kaitsetööstuslik koostöö ning mitmed Eesti ettevõtted tegutsevad Ukrainas. Ta rõhutas, et koostöö on vastastikku kasulik.

Jonatan Vsevirov rõhutas, et Ukraina julgeoleku seisukohalt on keskne küsimus usutavate julgeolekugarantiide loomine olukorras, kus NATO liikmesus ei ole lähiajal realistlik. Ta märkis, et kuigi sõjalisel tasandil on tööd tehtud, puudub poliitiline selgus garantiide sisu ja ulatuse osas.

Otsustati:

2.1. Võtta esitatud informatsioon teadmiseks (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko

Mihkelson, Henn Põlluaas, Luisa Värk).

2.2. Eesti Vabariigi suursaadik Ungaris

Jonatan Vseviiov tutvustas suursaadikut ja põhjendas tema sobivust antud ametikohale.

Jana Vanamölder andis ülevaate Ungari sisepoliitilistest arengutest, märkides, et riigis nähakse uut poliitilist algust ning oodatakse olulisi reforme, kuigi varasemate poliitiliste jõudude mõju on endiselt olemas. Ta rõhutas, et lähiajal on oluline jälgida, kuivõrd suudab uus juhtkond oma eesmäärke ellu viia. J. Vanamölder tõi esile, et Eesti saatkonna peamiseks ülesandeks on uute kontaktide loomine ning otsustusprotsesside kaardistamine, säilitades samal ajal varasemad töösuhted. Samuti märkis ta, et Ungari on huvitatud Euroopa Liiduga suhete parandamisest ning reformide kaudu on juba saavutatud teatud edasiminekuid, sealhulgas Euroopa Liidu rahastuse osaline vabastamine. Ta lisas, et Eesti saab toetada Ungari reforme näiteks e-valitsemise kogemuse jagamise kaudu ning arendada majanduskoostööd, arvestades kasvavat huvi investeringute vastu mõlemas suunas. J. Vanamölder käsitles ka Ungari suhteid Ukrainaga, märkides, et pooled on astunud samme koostöö taastamiseks ning Eesti huvi on toetada Ungari positiivset rolli Ukraina Euroopa Liiduga liitumise protsessis.

Otsustati:

2.2. Võtta esitatud informatsioon teadmiseks (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Henn Põlluaas, Luisa Värk).

2.3. Eesti Vabariigi suursaadik Bosnias ja Hertsegoviinas, Põhja-Makedoonia Vabariigis, Montenegros ja Serbia Vabariigis

Jonatan Vseviiov tutvustas suursaadikukandidaati ja põhjendas tema sobivust antud ametikohale.

Suursaadikukandidaat tõi Lääne-Balkani riikide osas esile, et piirkonnas on poliitiline olukord mitmes riigis ebastabiilne ning liitumisprotsessid on aeglustunud, samas kui Montenegrot nähakse realistliku järgmise EL laienemise kandidaadina.

Otsustati:

2.3. Võtta esitatud informatsioon teadmiseks (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Värk).

2.4. Eesti Vabariigi suursaadik Kasahstani Vabariigis

Jonatan Vseviiov tutvustas suursaadikut ja põhjendas tema sobivust antud ametikohale.

Marje Luup andis ülevaate Kesk-Aasia riikide arengutest, rõhutades regiooni kasvavat geopoliitilist, julgeolekupoliitilist ja majanduslikku tähtsust. Ta märkis, et piirkonnas suurendavad oma mõju nii Hiina, USA kui ka Türgi ning Eesti jaoks on oluline neid arenguid tähelepanelikult jälgida. M. Luup tõi esile, et koostöö Kesk-Aasia riikidega on piiratud, kuid olemas, sealhulgas reformikogemuse jagamise ja majanduskoostöö, eelkõige logistika ja transiidi valdkonnas. Samas märkis ta, et sanktsioonidest möödahiilimise risk on piirkonnas märkimisväärne. Lisaks tõi ta esile EL riikide koostöö ja tegevuse nähtavuse.

Otsustati:

2.4. Võtta esitatud informatsioon teadmiseks (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Värk).

2.5. Eesti Vabariigi suursaadik Kõrgõzstani Vabariigis, Tadžikistani Vabariigis ja Usbekistani Vabariigis

Jonatan Vsevirov tutvustas suursaadikukandidaati ja põhjendas tema sobivust antud ametikohale.

Suursaadikukandidaat tutvustas oma eesmärged suursaadikuna.

Otsustati:

2.5. Võtta esitatud informatsioon teadmiseks (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Värk).

3. Kollektiivne pöördumine "Eesti kohustus ennetada genotsiidi Gazas" (1-6/26-36/1)

Marko Mihkelson palus välisministeeriumi esindajatel anda omapoolse vaate.

René Värk andis ülevaate rahvusvahelise õiguse aspektidest seoses pöördumises tõstatatud genotsiidi väidetega. Ta selgitas, et Iisraeliga seotud menetluste puhul on tegemist kolme eraldi protsessiga, millest kaks on nõuandvad arvamused, mis puudutavad okupatsiooni teemaid ja ei käsitle otseselt genotsiidi, ning üks on Lõuna-Aafrika Vabariigi algatatud riikidevaheline vaidlus Rahvusvahelises Kohtus.

Ta rõhutas, et kohus ei ole tuvastanud genotsiidi toimumist, vaid leidnud, et eksisteerib võimalus, et kaitstavaid õigusi võidakse riivata. Samuti selgitas ta, et tegemist on kahe riigi vahelise vaidlusega, mille järeldused ei laiene automaatselt teistele riikidele. R. Värk tõi esile, et genotsiidi vältimise kohustus on rahvusvahelises õiguses tõlgendatav eelkõige hoolsuskohustusena, mitte tulemuskohustusena ning riigid tegutsevad vastavalt oma võimalustele ja ressurssidele. Ta lisas, et riigid ei ole õiguslikult kohustatud aktiivselt sekkuma kõikjal maailmas võimalike genotsiidiohtude korral ega saa neid automaatselt vastutavaks pidada teiste riikide tegevuse eest.

Kristi Karelson selgitas, et pöördumises ette heidetud väited puudutavad eelkõige Eesti seisukohti Iisraeli tegevuse suhtes. Ta märkis, et Eesti ei ole jäänud passiivseks, vaid on liitunud erinevate rahvusvaheliste avaldustega, milles mõistetakse hukka humanitaarabi piiramist ja rünnakuid tsiviilelanike vastu, ning on neid teemasid tõstatanud ka kahepoolses suhtluses Iisraeliga. Ta rõhutas, et Palestiina riigi tunnustamine ei ole Eesti hinnangul otseselt seotud genotsiidi ennetamisega. Samuti tõi ta esile, et Eesti ei ekspordi Iisraelile relvi ega sõjalisi kaupu ning relvade import Eestisse on seotud riigi enda julgeoleku tagamisega ega ole käsitatav panusena väidetavatesse rikkumistesse.

Marko Mihkelson küsis, kas Eesti avalikus arutelus on piisavalt arvesse võetud ekspertide seisukohti või on jäänud osa asjatundjate arvamusest avalikkuses kuulamata.

Kristi Karelson märkis, et kuigi pöördumises on viidatud arutelu puudumisele, ei ole ühiskondliku arutelu algatamine otseselt valitsuse kohustus. Ta rõhutas, et valitsus ei ole arutelusid piiranud ning on osalenud erinevates aruteludes ja dialoogides, sealhulgas vastanud pöördumistele ja osalenud avalikel üritustel.

Marko Mihkelson küsis René Värgi hinnangut pöördumises esitatud seisukohtadele, uurides, kas väidetel Eesti võimaliku kohustuste rikkumise kohta on rahvusvahelise õiguse seisukohast alust ning kas arutelus võib esineda valikulisus ekspertide kaasamisel.

René Värk selgitas, et pöördumises esitatud väidetel Eesti võimaliku rahvusvaheliste kohustuste rikkumise kohta ei ole selget õiguslikku alust ning rõhutas, et erinevad ekspertarvamused on osa tavapärasest arutelust, kuid sellest ei tulene, et riik oleks kohustatud lähtuma ühest kindlast vaatenurgast.

Marko Mihkelson tänas saadud selgituste eest ning märkis, et need annavad komisjonile vajalikku sisendit lõpliku seisukoha kujundamiseks kollektiivse pöördumise suhtes. Ta tegi ettepaneku, et kuulates ära ekspertide selgitused pöördumises esitatud etteheidete ja ettepanekute kohta, ettepanekutega mitte nõustuda.

Otsustati:

3.1. Esitatud ettepanek tagasi lükata (konsensus: Eerik-Niiles Kross, Marko Mihkelson, Luisa Värk).

4. Väliskomisjoni tellitud uuringu „Väikeriikide huvide kaitse muutuvast rahvusvahelises korras: Eesti valikud pärast senise maailmakorra muutumist“ vaheraporti esitus

Holger Mölder tutvustas väliskomisjoni tellitud uuringu vaheraporti seisu, märkides, et vahearuande eesmärk on määratleda töö struktuur ja peamised analüüsiteemad. Ta tõi esile, et rahvusvaheline keskkond on kiiresti muutuv ja prognoosimatu, mida iseloomustavad kasvav geopoliitiline konkurents, tehnoloogilised muutused ning reeglitepõhise maailmakorra nõrgenemine. Uute jõududena tõusevad esile muu hulgas Hiina, India ja teised riigid, samas kui Venemaa püüab olemasolevat korda lõhkuda. H. Mölder rõhutas, et üleilmsete probleemide lahendamine eeldab rahvusvahelist koostööd, kuid samal ajal on märgata koostöömehhanismide nõrgenemist ning konfliktide pikalevenimist. Ta lisas, et väikeriikide huvides on reeglitepõhise maailmakorra säilitamine, kuna kaootilises keskkonnas jäävad väiksemad riigid haavatavamaks. Ta märkis, et Eesti võimalused peituvad eelkõige koostöös sarnase mõtteviisiga riikidega, sealhulgas NB8 raamistikus, ning tõi välja, et sisepoliitilised arengud suurriikides mõjutavad oluliselt rahvusvahelisi suundumusi. Lõpetuseks esitas ta uuringu käigus esile kerkinud peamised arengustenaariumid edasiseks aruteluks.

Eerik-Niiles Kross märkis, et uuringus esitatud välispoliitilised valikud on üldjoontes avatud, kuid juhtis tähelepanu vajadusele arvestada ajalisust, viidates asjaolule, et teatud poliitilised suundumused võivad olla ajutised ning keskne küsimus on, millised arengud järgnevad pikemas perspektiivis.

Holger Mölder nõustus eelkõneleja tähelepanekuga, et välispoliitiliste valikute käsitlemisel tuleb arvestada nende ajalisust ning rõhutas, et muutuvast rahvusvahelises keskkonnas on oluline hinnata arenguid ka pikemas perspektiivis.

Eerik-Niiles Kross märkis, et lisaks reeglitepõhisele maailmakorrale tuleks Eesti julgeolekuvalikute käsitlemisel arvestada ka liitlassuhete ja iseseisva kaitsevõime rolli, tuues eeskujuks Soome ja Iisraeli mudeli. Ta rõhutas, et üksnes rahvusvaheliste normide ja koostööle lootmisest ei pruugi piisata.

Holger Mölder selgitas, et uuringus esitatud välispoliitilised valikud on teadlikult avatud ja mitmetähenduslikud, võimaldades hinnata erinevaid arengusuundi. Ta rõhutas, et need valikud ei välista üksteist täielikult ning võivad osaliselt kattuda, pakkudes erinevaid kombinatsioone Eesti võimalikeks strateegilisteks valikuteks. H. Mölder lisas, et raporti eesmärk on analüüsida erinevaid võimalusi ja suundi, mille põhjal on võimalik kujundada edasisi poliitilisi otsuseid vastavalt muutuvatele rahvusvahelistele oludele.

Marko Mihkelson rõhutas julgeolekupoliitika aluste tähtsust märkides, et tegemist on erakondadeülese konsensusdokumendiga, mis kirjeldab Eesti julgeolekukeskkonda ja peamisi tegevussuundi. Ta lisas, et aruteludes on oluline säilitada avatus erinevatele ideedele, vältides liigset dogmaatilisust. M. Mihkelson tõstatas küsimuse, milline roll võiks olla Ukrainal Eesti julgeoleku tagamisel muutuvast rahvusvahelises keskkonnas ning millistes formaatides võiks selline koostöö realiseeruda.

Holger Mölder märkis, et julgeolekupoliitika alused on uuringus arvesse võetav ning neid saab kasutada analüüsiraamistiku osana, et hinnata võimalikke kitsaskohti ja arengusuundi.

Marko Mihkelson märkis, et vahekokkuvõtte vastab komisjoni ootustele, andes ülevaatliku pildi rahvusvahelisest olukorrast ning võimaldades sellest lähtuda Eesti võimalike valikute ja järelduste kujundamisel. Ta lisas, et analüüsi valmimisel võiks korraldada sellel teemal avaliku seminari, kaasates laiemat ringi osalejaid ning arutades tulemusi komisjoni tasandil.

5. Info ja muud küsimused

Muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Marko Mihkelson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristiina Reinfeldt
protokollija